

 Sotsiaaldemokraadid

Igaüks loeb!

**LAURI
LÄÄNEMETS:**
Igaüks
loeb!
lk 2

**EVA
SEERA:**
Türi vald kui
tervist toetav
kogukond
lk 7

Sten Perillus:

Lihtsad
asjad korda.

Lahenda
RISTSÕNA ja
võida reis!

Igaüks loeb!

Lauri Läänemets

Sotsiaaldemokraatide esimees

Hea Eesti inimene, ära lase ennast taaskord petta. Paljud erakonnad lubavad neil valimistel kättemaksu valitsusele, kuid mitte lahendusi ja vastutust tuleviku eest.

Tugevat majandust ei ehita Euroopa suurima ebavõrdsusega, jõuetus riigis.

Ebavõrdsus lõhub ühtsust

Eestis kuulub 10%-le inimestest 59% varadest. Vaid paarikümne aastaga oleme jõudnud varanduslikus ebavõrdsuses Euroopa tippu. See tähendab, et peredel napib toidu- ja laste huviharidusraha. Samas kasvavad riigikaitse kulutused miljardi euro võrra. Ära usu neid, kes lubavad samal ajal suurendada riigi kulusid ja vähendada maksumulusid! See on samasugune vale, nagu oli kurikuulus „Lugege mu huultelt“.

Kasvav ebavõrdsus pole ainult õigluse küsimus, vaid ka majandusprobleem – kui meie inimesed ei jaksa osta kohalikku kaupa ja teenust, siis on meie ettevõtjatel vähem raha ka tootearenduseks ning ekspordiks. Liiga suur ebavõrdsus teeb lõpuks kõik vaeseks, eriti väikelinnades ja maapiirkondades.

Õiglane koormus

Peame muutma maksusüsteemi nii, et rikkamad panustaksid rohkem ja keskmise pere koormus väheneks. Selleks vajab Eesti peresid säästvat, aga riigieelarvet täitvat astmelist tulumaksu. Nii on riigieelarves raha riigikaitse, hariduse ja arstiabi jaoks, samas on ka Eesti peredel raha, et osta Eesti ettevõtja teenuseid ning kaupu.

Koormuse õiglasemaks jaotamiseks algatasid sotsiaaldemokraadid Riigikogus ka seaduseelnõu toiduainete käibemaksu vähendamiseks 9%-le.

Head avalikud teenused

Sotsiaaldemokraadid seisavad selle eest, et põhiteenuseid näiteks hariduses, tervishoius ja sotsiaalhoolekandes ei kärbitaks. Nende teenuste pakkumise vähendamine tähendab inimeste omaosaluse suurenemist. See on aga sisult sama keskklassi ja vähem teenivate inimeste maksukoormuse suurendamisega, sest jätab vähem raha kätte. Tulumaksu langetamisest tuleneva paarikümneeurose võidu rõõm kaob kiiresti, kui pere peab lapse huvihariduse eest kuus 25 eurot rohkem maksma. Samuti tervishoius – paremerakondade lubatud eraraha kaasamine tähendab tegelikult lihtsalt patsiendi suuremat rahalist panust. Sa ei võida, kui pead 10 000 eurose operatsiooni eest maksma 10% omaosalust.

Miks valida sotsiaaldemokraadid?

Igas külas, alevikus ja linnas võiks olla võimalik mitte ainult elada, vaid teenida väarikat palka ning pensioni. Riigi õhukeseks lihvimine seda aga ei võimalda. Tee kohalikel valimistel otsus siinses ajalehes esile toodud sotsiaaldemokraadist kandidaadi kasuks. Hooliv kohalik võim on tugev alus võimuvahetuseks ka riigis.

Eesti kaitsetahe on tugev, kui igaüks tuleb toime. Iga pere, iga linn ja maapiirkond. Iga Eesti inimene. Sest – igaüks loeb!

Sten Perillus: Lihtsad asjad korda. Türi vald väärrib enamat

Türi vald on eriline paik. Siin on meie kodud, meie lapsed ja pered, meie ettevõtted ning kogukonnad. Just seetõttu usun, et meie vald väärrib enamat – arukat juhtimist, julgust algatada muutusi ja oskust hoida ning väärtustada seda, mis meil juba olemas on. Sotsiaaldemokraadid on valmis seda vastutust kandma.

Türi valla Sotsiaaldemokraatide tuguvuseks on kogenud ja mitmekesine meeskond. Meie nimekirjas on inimesi, kes on kandnud vastutust nii riigi- kui ka kohaliku poliitika tasandil. On ettevõtjaid, kes näevad Türi vallas suurt potentsiaali olla Kesk-Eesti arengumootor, ning uusi tulijaid, kelle värsked ideed ja energia annavad meie vallale vajaliku uue tõuke. Meie ridadest leiab nii aktiivseid tegijaid linnast kui ka maapiirkondade kogukondade eestkõnelejaid. Just see mitmekesisus on meie tugevus.

Üks meie peamisi sõnumeid on: lihtsad asjad peavad korda saama. Liiga sageli kuuleme inimeste muret, et koduküla bussipeatuse on räämas, pargid hooldamata või muru niitmata. See pole ainult väike mure – see näitab, et omavalitsus ei tule toime igapäevaste ülesannetega. Kui me ei suuda lihtsaid asju lahendada,

kuidas saame rääkida suurematest eesmärkidest? Siin ei ole küsimus ainult rahas, vaid juhtimises – planeerimises, töökorralduses ja vastutuses.

Me usume, et arukas juhtimine tähendab prioriteetide seadmist ja vastutustundlikku rahakasutust. Ei ole õige, et samal ajal kui meie haridusasutused pidid otsima kokkuhoiukohti, rajati vallamaja ette uhke purskkaev. Türi valla finantsvõimekus on võrreldes teiste Eesti omavalitsustega madal ning seda peab parandama. Meie eesmärk on taastada valla majanduslik tugevus, et meil oleks rohkem vahendeid investeerida sinna, kus investeerimiseks on vaja – haridusse, teedesse, heakorda ja kogukondadesse.

Haridus on alati olnud Sotsiaaldemokraatide jaoks keskne teema. Peame lugu meie tugevast koolivõrgust. Mõistagi väärtustame alusharidust, mis annab lastele hea stardipositsiooni eluks. Türi vallas peab olema võimalik omandada

haridus, mis on konkurentsivõimeline igal tasemel, et peredel ei oleks vajadust mujale kolida. Samuti peame hoolitsema, et meie koolides kui lasteaedades oleks nüüdisaegsed õppevahendid, toetatud õpetajad ja uuenenud õpikeskkond.

Peame rohkem kuulama oma inimesi. Meil on vallas palju vägevaid algatusi ja tegusaid kogukondi, kuid liiga tihti jäävad need tähelepanuta. Valla kodanikud peavad tundma, et nende arvamus loeb. Eakatenõukogu, mis võiks olla oluline partner otsuste tegemisel, on jäetud unarusse. Meie eesmärk on selle töö taaselustamine ja erinevate kogukondade kaasamine valla juhtimisse igal tasandil.

Sotsiaaldemokraatide nimekirjal on tahe ja oskus viia ellu vajalik muutus. Me teame, et areng ei sünni tühjast lubadusest, vaid tööst, läbimõeldud otsustest ja pidevast dialoogist

vallaelanikega. Meie eesmärk on, et Türi vallas saaksid lihtsad asjad korda, samal ajal kui töötame uuenduste nimel, mis teevad meist tugeva ja elujõulise Eesti omavalitsuse.

Kui otsite ausat, arukat ja inimest väärtustavat valitsemist, siis Sotsiaaldemokraadid on kindel valik. Me teame, et Türi vald väärrib enamat – ja oleme valmis selle nimel tööle asuma.

175

Sten Perillus

Türi vallavanema kandidaat,
Türi vallavolikogu liige

Kevin Kinev: Koduvald, kuhu noored tahavad tagasi tulla

183

Kevin Kinev
Türi valla noor,
üliõpilane

Türi vald on minu kodu. Siin veetsin lapsepõlve, läbisin koolitee, leidsin sõbrad ja ühtse kogukonna.

Kodukohas saadud kogemused ning väärtused on voolinud minust aktiivse, ühiskonda panustava ning edasipüüdliku noore. „Kuidas küla koe-rale, nõnda koer külale,” ütles vanarahvas. Antud mõtte tera kehtib ka noorte puhul. Kui kodukant on jäänud noorele hinge arvestava, arendava ning turvalise paigana on ta valmis sellesse panustama ka täiskasvanueas. Just seetõttu tunnen vastutust panustada Türi valda, et sarnaselt mulle tunneks iga noor enda hoituna. Kuidas luua vald, kuhu noored tahavad jääda ning tagasi tulla?

Edu võti on kaasamises! Noored on alati kaasa lööma

projektides, kuid nendeni tuleb jõuda. Ei piisa ainult avalikust postitusest sotsiaalmeedias, vaid noorukeid tuleb toetada ja innustada kaasa lööma nende jaoks uutes projektides. Kogukonnas töötamine annab noorele võimaluse tunda, et ta on kodukoha väärtuslik liige. Näiteks, lüües kaasa rannaala korrastamisel, kultuuriürituste või kohvikutepäeva korraldamisel, saavad noorukid otsese kogemuse sellest, kuidas nende panus muudab kodukohta paremaks. Sellised kogemused kasvatavad vastutustunnet, tugevdavad sidet koduvallaga ning õpetavad koostööd. Kõige olulisem on aga tunne, et sünnipaigas saab midagi päriselt tehtud ja seda väärtustatakse.

Teisalt peaks vald olema paindlik ideede toetamise osas. Noorte soovile midagi ise ellu viia (nt festival või teadusringi) peaks vald pakkuma tuge nii rahaliselt kui ka nõu ja juhendamise näol. Selline usaldus näitab järjekordselt, et noorte ideed on päriselt väärtuslikud. See omakorda tekitab sidet kodukohaga ning noored tunnevad end hinnatuna. See omakorda loob valmisoleku taaskord panustada aega ja energiat oma kogukonnale. Tekib positiivse tagasiside ring.

Selleks, et Türi vald oleks noorte jaoks koht, kuhu jääda ja tagasi tulla, on vaja enam kui ainult sõnades hoolivust. Noored peavad tundma, et neid kuulatakse, nende ideid hinnatakse ja nende panus päriselt muudab kogukonda paremaks. Kui noor on tundnud, et teda väärtustatakse, siis jääb Türi vald tema jaoks alati koduks!

CV

- Haridus: arstiteaduskonna tudeng
- Töö ja saavutused: Wittensteini Põgenemistoa üks loojatest, ajateenistus, põhikooliõpetaja, ringijuhendaja „Kolmes pörsakeses”, praktikumijuhendaja ülikoolis
- Hobid ja vabatahtlik töö: rahvatants, võrkpall, korporant, hooldaja, õpilasesindused, kogukonnaprojektid

Veiko Valang: ausus ja pühendumus Türi valla heaks

Veiko Valangu tee on olnud kirev ja töökas – ning algas hoopis Tallinnas. „Sündi-sin ja kasvasin pealinnas,” ütleb Veiko muheledes. Seal lõpetas ta põhikooli (Tallinna 44. keskkool), gümnaasiumi (Tallinna 43. keskkool) ja hiljem pedagoogikainstituudi, tänase Tallinna Ülikooli. Õpingute kõrval leidis ta oma elu armastuse Lea, kellega koos elu rütm kulges üsna kiiresti uues suunas.

Aastal 1986 otsustasid Veiko ja Lea pealinna tolmu jalgadelt pühkida ning kolisid Türi valda, Särevälle. „See oli suur samm,” meenutab ta. Elu muutus kiiresti – sündisid lapsed Ann ja Veikko, mõlemad sümboolselt olümpia-aastatel, ja uues kodukohas algas ka uus tööelu. Veiko asus kohe tegutsema treenerina, jagades noortele spordipisikut ja liikudes koos nendega läbi rõõmude ja katsumuste. 1989. aastal lisandus nimele veel üks amet – õpetaja.

Treeneri ja õpetajana nägi ta oma töö vilju igapäevaselt – spordisaalides, staadionitel ja võistlustel. Lisaks spordile leidis Veiko aega ka kirjutamiseks. Tema lood spordist ja kogukonna tegemistest ilmusid kohalikes ajalehtedes,

179

Veiko Valang
Tunnustatud
õpetaja ja treener

tuues inimeste ette nii väikeste kui suurte tegijate saavutusi.

Ometi tundus, et midagi jäi veel puudu. Aastal 2009 pöördus Veiko poole Kaia Iva, julgustades teda kandideerima Türi vallavolikokku. „Mõtlesin – miks mitte proovida,” meenutab Veiko. Sellest hetkest algas tema töö kohaliku poliitika keerises. Ta tunnistab, et volikogus on olnud nii rahulikke arutelusid kui ka tuliseid vaidlusi, ent tema enda põhimõtted on jäänud muutumatuks: ausus ja selge siht. „Minu jaoks on kõige tähtsam valla areng, mitte see, kes parasjagu vankrit veab,” ütleb ta kindlalt.

Täna on Veiko pensionär, kuid kindlasti mitte inimene, kes tõmbub tagasi. Vastupidi – ta soovib, et kogemused ja tarkus, mis aastatega kogunenud, saaksid rakendust kogu kogukonna heaks. „Kui mind valitakse, tahan seista kõigi eest – nii eakamate kui ka nooremate,” rõhutab ta.

Elu kiirvaates kõlab tema lugu lihtsalt, aga südamlikult: üks armastav naine, kaks last, kolm toredat lapselast ja kodune kass Kessu, kes hoiab perel silma peal. Ning muidugi jätkuv soov teha kodukohas suuri ja väikseid asju, mis annavad põhjust uhkust tunda.

Ele Enn: Teeme lihtsad asjad korda ja unistused saavad hoogu

Viimased aastad Türi vallas on näidanud, et poliitilised eriarvamused tuleb lahendada ja keskenduda ühiselt valla arengule. Pean alati oluliseks, et oleksime arutlevad partnerid, mitte tähenärijad.

Jõudsin olla valitsuses vaid aasta, kuid minu südameasjaks oli ja jääb perede toimetulek, hea elukeskkond ja olen seisnud selle eest, et koolid ja lasteaiad oleksid kodu lähedased ja head.

Seisan Türi vallas ausa, kodanikku austava ja läbipaistvama juhtimise eest. Vallajuhtimine ei tohi olla kauge ega kinnine – see peab arvestama kogukondadega, kuulama nii linnas kui maal. Oleme meeskonnana järjepidevalt rõhutanud, et valla areng ei saa piirduda keskusega, vaid peab ulatuma igasse külla.

Oisu koolihoone ja kogukonnakeskuse plaan ei tohi jääda venitamistaktika pantvangiks. Valla ülesanne on tagada, et Oisu noored ja pered saaksid oma kodukohas väärilised tingimused õppimiseks ja kogukonnaeluks.

Türil on liiga palju lihtsaid asju, mis on jäänud tegemata. Teed ja tänavad vajavad korrastamist, busside ja rongide ajad paremat kooskõla, koolibussid ja pakiautomaadid peavad olema igas piirkonnas kättesaadavad. Nii lihtsad, aga igapäevaelu jaoks vältimatud asjad tuleb korda teha.

Türi vald saab kasvada ja areneda vaid siis, kui on olemas head töökohad, kodulähedane haridus, peresõbralik elukeskkond ja elujõuline kogukond. Usun, et just siin, väikestes küldes ja linnasüdames, sünnib Eesti tugevus. Seisan selle eest, et Türi oleks koht, kus tahame elada, töötada ja kuhu meie lapsed tahavad tulevikus tagasi tulla.

Mina isiklikult olen alati olnud valmis Türi vallavolikogu töös kaasa lööma ja olen seda teinud oma teadmiste, kogemuste ja väärtustega. Kindlasti annan oma mõtteid ja panust ka edaspidi, et meie koduvalla elu läheks paremaks.

178

Ele Enn
Rajaleidja
psühholoog

CV

- Haridus- ja Noorteameti, Rajaleidja psühholoog
- Varasemalt olnud inglise keele ja algklassiõpetaja Tarbja koolis ja psühholoog Paide Sotsiaaltöökeskuses
- Endine Türi valla vallavanem
- Juhtinud ligi 7 aastat PALde Lasteaeda
- Lõpetanud psühholoogia eriala Tartu Ülikoolis ja Akadeemias Nord ning alushariduse pedagoogika Tallinna Ülikoolis
- Õppinud Väätsa Põhikoolis ja Türi Majandusgümnaasiumis
- Abielus ja kolme tütre ema
- Aktiivne Naiskodukaitses ja tegeleb rahvatantsuga.

182

Veigo Kaaret
Türi valla ettevõtja

Veigo Kaaret: Türi potentsiaal ootab märkamist

Türi on linn, millest sõidetakse läbi, kuid kuhu liiga harva peatuma jäädakse. Meie geograafiline asukoht on suurepärane – asume justkui Eesti südames, ühendades Tallinna, Tartu, Pärnu ja Viljandi liikumistrajektoore. See on tohutu eelis, mida me aga seni piisavalt ära kasutanud ei ole. Kui soovime, et Türi nimi oleks inimestele enam kui lihtsalt peatus rongijaamas, peame mõtlema suuremalt ja julgemalt.

Üks suurimaid kasutamata võimalusi on karavaniturism. Euroopas ja naaberriikides on kaasaegsed karavanipargid, mis toovad piirkonda tuhandeid külalisi igal hooajal. Inimesed reisivad, otsivad huvitavaid peatuskohti ning jätavad sinna oma raha. Türi kaasaegse ja mugava karavanipargi rajamine tooks meile külalisi, kes muidu meist lihtsalt mööda kihutavad. Kui nad siin peatuvad, saavad kasu kõik – kohalik kohvik, pood ja turismiettevõtted.

Türi on ka suursündmuste korraldamiseks ideaalne koht. Meil on ruumi, looduslikult kaunis keskkond ja kogukond, kes on juba tõestanud, et suudab suuri ettevõtmisi vedada. Türi Lillelaat on suurepärane näide sündmusest,

mis toob siia igal aastal tuhandeid külalisi. Miks mitte laiendada seda kogemust ja luua veelgi rohkem sündmusi, mis tõmbavad rahvast kokku nii Eestist kui ka välismaalt?

Inspiratsiooni tasub ammutada ka mujalt. Heaks näiteks on Treski küla Lõuna-Eestis, kus muusik Jalmar Vabarna alustas mõni aasta tagasi väikese festivaliga. Täna on Treski nimi tuntud tuhandetele ning piirkond, mis oli varem lihtsalt üks paljudest, on muutunud tõeliseks sihtkohaks. Sama on võimalik ka Türil. Meil on olemas nii kogukond kui ka vajalik infrastruktuur – vaja on ainult julgust ja tahet.

Minu eesmärk on, et Türi oleks linn, kuhu tullakse ja kus tahetakse viibida. See vajab sihikindlat tegutsemist, koostööd kogukonna, ettevõtjate ja omavalitsuse vahel ning avatud pilku tulevikku. Meil on kõik eeldused, et kasvada väikesest läbikäigulinnast elavaks ja ettevõtlikuks keskuseks, mis tõmbab ligi nii turiste, investoreid kui ka uusi elanikke.

Kui soovime, et Türi oleks koht, kus elu tõeliselt käib, peame oma potentsiaali lõpuks kasutama. See on meie võimalus ja ka meie vastutus.

FOTO: HURMI JÜRJEENS

Heategevuslik Roosikohvik kogus toetust Türi Kevade Koolile

Türi linna 99. sünnipäeval avasid Sotsiaaldemokraadid traditsioonilise Roosikohviku, kus pakuti koduseid hõrgutisi ja sõbralikku koosolemist. Kogu ürituse tulu annetati Türi Kevade Koolile, et soetada koolile vajalik raskustekk. Sotsiaaldemokraatide sõnul on sellised algatused hea näide sellest, kuidas ühised pingutused aitavad muuta valla laste ja perede igapäevaelu paremaks.

Raivo Matsina kandideerib Sotsiaaldemokraatide ridades vallavolikogusse!

Türi linna ettevõtja Raivo Matsina otsustas 2025. aasta kohalikel valimistel kandideerida Türi vallavolikogu liikmeks Sotsiaaldemokraatide nimekirjas. Raivo on koduvalla arengusse panustanud juba aastakümneid – ta on tegutsenud ettevõtluses 30 aastat ning varasemalt olnud mitme volikogu koosseisu liige.

Raivo Matsina: „Türi valla areng vajab kogemust ja läbimõeldud otsuseid. Olen 30 aastat edukalt ettevõtlusega tegelenud – nii headel aegadel kui ka kriisides, kus tuli otsuseid langetada kiiresti ja targalt. Usun, et oma teadmiste ja kogemustega suudan anda Türi vallale kindla suuna ning aidata kaasa, et meie vald kasvaks ja areneks jätkusuutlikult. Minu jaoks on oluline, et Türi oleks paik, kus inimestel on hea elada, töötada ja oma lapsi kasvatada.“

Sotsiaaldemokraatide Türi valla esinumber Sten Perillus tõdeb, et Raivo on inimene, keda saab usaldada: „Raivo ei kardab vastutust ega väljakutseid. Tema 30-aastane kogemus ettevõtluses ja oskus teha tarku otsuseid ka keerulistes olukordades on väärtus, mida Türi vald vajab. Ta on sihikindel, avatud ja alati valmis panustama kogukonna heaks.“

185

Raivo Matsina
Ettevõtja

Margus Hirbaum: Valla heakord väärrib tähelepanu

Kui rääkida Türi valla heakorrast, siis ei saa mööda vaadata tõsiasiast, et kehtiv määrus koosneb vaid kuuest punktist. Kuus lauset, mis peaksid tagama puhta, turvalise ja korrastatud elukeskkonna. Kuid kas sellest piisab? Paraku näeme iga päev, et ei piisa.

Heakorra määrus ütleb, et maa-alal ei tohi olla prügi, rohi ei tohi kasvada liiga kõrgeks, rajatised peavad olema ohutud. Kõik justkui loogiline. Ent kui vallavalitsus arutab, kas eemaldada kohustus niita haljasalasid, tekib küsimus – kuhu me liigume? Kas me tahame, et Türi keskvaljakul kasvaks kõrge hein ja meie pargid muutuksid hooletusse jäetud võsaks? See ei ole lihtsalt esteetika küsimus. See on märk sellest, kui palju väärtustatakse kogukonna keskkonda ja inimeste heaolu.

Olen veendunud, et Türi väärrib enamasti. Me ei pea leppima sellega, et avalikud alad korrastatakse ainult enne suurt üritust või et mänguväljakud ja spordirajad saavad hoolduse vaid siis, kui keegi kaebab. Heakord peab olema pidev ja süsteemne, mitte juhuslik ja projektipõhine.

Samas tuleb tunnistada, et olemasolev määrus vajab täiendamist. Näiteks lemmikloomade

187
Margus Hirbaum
Türi valla ettevõtja

liikumise reguleerimine, kuivenuskraavide hooldus, romusõidukite eemaldamine ja küttekoldevälise tule tegemise piirangud – need ei ole pisiasjad, vaid igapäevaelu

küsimused, mis mõjutavad otseselt meie turvalisust ja elukeskkonda. Kui Türi tahab olla atraktiivne ja turvaline elupaik, peab ka reeglistik olema ajakohane ja selge.

Kuid heakord ei piirdu ainult määrustega. Oluline on, et kogukond oleks kaasatud ja tunneks, et nende arvamus loeb. Meie inimesed on valmis panustama –

vaja on ainult toimivat süsteemi, mis arvestab elanike ettepanekuid ning tagab, et otsused sünnivad läbipaistvalt ja ausalt.

Siit jõuame ka teise olulise küsimuseni: Türi Haldus. See organisatsioon majandab ja haldab valla vara ning taristut, kuid praegune süsteem, kus kõik otsused teeb üks inimene, ei ole kestlik ega läbipaistev. Kui 10% valla eelarvest on Türi Halduse käsutuses, peab olema tagatud tugev järelevalve ja vastutuse hajutamine. On aeg arutada nõukogu loomist, kuhu kuuluksid kogukonna esindajad ja sõltumatud eksperdid. See ei ole bürokraatia kasvatamine, vaid samm, mis looks ausama, läbipaistvama ja õiglasema juhtimismudeli.

Mida rohkem inimesi on kaasatud, seda parem on lõpptulemus. Sama loogika kehtib nii tänavakaubanduse reeglistiku täpsustamisel, grafiti kontrollimisel kui ka avalike mänguväljakute tehnilisel järelevalvel. Me ei vaja rohkem loosungeid ega tühje lubadusi, vaid konkreetseid tegusid ja toimivaid lahendusi.

Minu visioon on lihtne: lihtsad asjad korda. Türi peab olema koht, kus pargid on korras, spordirajad hooldatud, tänavad puhtad ja avalik ruum turvaline. Kus kogukonna raha kasutamise üle valitseb läbipaistvus ning kus otsuseid ei tehta kabinetivaikuses, vaid koos inimestega, kelle elu need otsused mõjutavad.

Türi on kaunis paik, kus loodus ja kogukonnavaim kohtuvad. Meie ülesanne on seda hoida ja arendada. Aga selleks, et Türi tõesti vääriks enamasti, on vaja otsustavat tegutsemist. Mitte ainult sõnu, vaid reaalseid samme, mis toovad muutuse.

Künnimamma

Piret Lai: toome kultuuri küladesse tagasi!

Kuidas künnimammaks saada? „See on imelihtne,“ naerab Piret, „lihtsalt ole sina ise.“ See ainulaadne tiitel on kujunenud aastate jooksul, kui Piret käis oma abikaasa Jüriga kaasas künnivõistlustel. Nüüd aitab ta võistlusi korraldada, toetab kõiki osalejaid ja jagab julgustavaid sõnu nii noortele kui ka kogunud kündjatele. Juba seitse aastat on ta olnud künnivõistluste ametlik Künnimamma - vesti ja uhke tiitliga.

Piret jutustab, et ta oli pikalt Oisu rahvamaja ja Taikse kultuurimaja juhataja ja kui aastaid tagasi need kokku pandi, lubati küll, et Oisusse jäävad teatritendused. „Ei tea küll, et seal kuigipalju etendusi oleks... enamus asju on Türil,“ jääb Piret mõtlikuks. Kinni panna on lihtne, aga hiljem ellu äratada palju raskem.

Vähesed teavad, et lisaks tööle ja poliitikale on Piretil eriline hobi – tal on kolmerattaline mootor-

ratas. Sõitmine annab talle energiat ja rõõmu, olgu see retk ümberkaudsetesse küladesse või tiir Türi tänavatel. „Mulle meeldib vabaduse tunne,“ ütleb ta silmade särades. Mootorratas on tema jaoks vabaduse ja rõõmu sümbol, mis pakub vaheldust igapäeva kohustustele ja hoiab meeles noorena.

Kohaliku elu ja kogukonna käekäigu pärast muretsemine pole Pireti jaoks ainult kultuurikorraldus. Ta on aastaid olnud Türi vallavolikogu liige, panustades kultuuri ja külaliikumise arendamisse. Tema sõnul peab vallavolikogu arvestama inimestega kohapeal, mitte ainult suurte keskuste vajadustega. Kui väikesed kohad jäävad tähelepanuta, kipuvad sealt kaduma ka inimesed.

Üle kõige peab Piret oluliseks suuremat pilti – olgu see kultuurielu korraldamine, valla heakorra küsimused või ka praktilised teenused, näiteks postiteenuse kättesaadavus.

176

Piret Lai
Türi vallavolikogu liige

Sinu kandidaadid:

Sten Perillus

Türi vallavanema kandidaat,
Türi vallavolikogu liige

Piret Lai

Türi vallavolikogu liige

Lauri Läänemets

Riigikogu liige ja
Türi vallavolikogu liige

Ele Enn

Psühholoog

Veiko Valang

Õpetaja ja treener

Jaanus Marrandi

Ettevõtja

Eva Seera

Idla tantsuõpetaja

Veigo Kaaret

Ettevõtja

Kevin Kinev

Üliõpilane

Liivi Rehela

Ettevõtja

Raivo Matsina

Ettevõtja

Vivika Kipper

Juuksur

Margus Hirbaum

Ettevõtja

Anneli Jaasma

Raamatukogu hoidja

Nikolai Deket

IT-ettevõtja

Grete Karu

Koolitus- ja
arendusspetsialist

Kristjan Kivisaar

Betoneerija

Sirlika Loitmets

Õendusjuht

Timo Petrovits

Üliõpilane

Kaidi Rammo

Kodune

Jan-Roland Raukas

FIE

Kai Tammela

Sotsiaalhooldaja

Sirje Kips

Õpetaja

Valli Järve

Järvamaa puuetega inimeste
koda MTÜ, Juhatuse liige

Meeme Juhkam

Kesk-Eesti romuringi
korraldaja

Egel Margus

Lumeponi OÜ,
Juhatuse liige

Maarja Valkenklaui

Müüja

Aili Varbe

Pensionär

Ennu Nurk

Ettevõtja, talupidaja

Elor Ilmet

RMK Edele piirkonna
kaasamisspetsialist

Marju Kägu

Ettevõtja

Kertu Tamm

Kodune

Madis Vellama

Hooldusmeister

VALIMISPÄEV:

19. oktoober 2025, kell 9–20
on avatud kõik valimisjaoskonnad ning
toimub ka kodus hääletamine.

E-hääletamine

algab juba 13. oktoobril kell 9 ja kestab
18. oktoobril kella 20-ni. Hääletada saab ööpäev läbi aadressil:
www.valimised.ee

177

Lauri Läänemets
Riigikogu liige ja
Türi vallavolikogu
liige

CV

- 1998–2008 õpilas- ja üliõpilasesindaja, noortevolikogud
- 2001– ... Eesti Skautide Ühing, nooremskautmaster
- 2008 Tallinna Ülikool, rekreatsioonikorraldus
- 2018 Kaitseliidu Kool, kompaniiülema kursus (leitnant)
- 2013–2017 Väätsa vald, vallavanem
- 2017– ... Türi vald, vallavolikogu liige
- 2022–2025 Vabariigi Valitsus, siseminister
- 2022– ... Sotsiaaldemokraatlik Erakond, esimees

Kohalikud lubadused:

- 1 Türi valla teed peavad olema paremini hooldatud. Suurendame iga-aastaselt tolmuwabade teede osakaalu. Lisaks hoolitseme selle eest, et olemasolevad teed saaksid pidevalt hooldust.
- 2 Tõstame valla heakorra taset. Muru peab olema niidetud igas Türi valla piirkonnas ning talvel peab olema lumelükkamine paremini korraldatud.
- 3 Seisame targa ja aruka valla juhtimise eest! Prioriteetid peavad olema paigas – laste heaolu arvelt vallamaja ette purskkaevu ehitada pole meie jaoks õige teguviis!
- 4 Toetame Türi valla haridusasutusi, et igal lapsel oleks turvaline, kaasaegne ja mitmekülgne õpikeskkond. Rajame Oisu õppe- ja kogukonnahoone.
- 5 Rajame koostöös erasektoriga kaasaegse ja taskukohase eakatekodu Türi linna.
- 6 Muudame Türi linna avaliku ruumi kaasaegseks ja atraktiivseks, et siin oleks hea elada ja peatuda. Projektivahendite toel ehitame Türi atraktiivse keskväljaku.
- 7 Ehitame koostöös erasektoriga uhiuue üürimaja. Küsime peredele riigilt tasuta elamumaad ja eramu projekteerimise toetust.
- 8 Toome rohkem kultuuritegevusi meie maapiirkondadesse, et elu liiguks edasi nii Väätsal, Kärus, Oisus, Kabalas kui ka teistes meie maapiirkondades.
- 9 Innustame ettevõtjaid uute ja kõrgepalgaliste töökohtade loomisele ja tagame omaavalitsuse kiire asjaajamise.
- 10 Lisavahendite saamisel peame oluliseks edasi arendada meie kergliiklusteede võrgustikku.

Vaata põhjalikumalt: www.sotsid.ee/turi

Eva Seera: Tervist toetav kogukond

“Tervis ei ole kõik, kuid ilma selleta on kõik muu tühine,” on öelnud Arthur Schopenhauer. Tervis ei sõltu ainult meie geenidest ja meditsiinist. Tervis algab igapäevasest elukeskkonnast.

On väga oluline kuidas me kujundame haridust, liikumisvõimalusi, sotsiaalteenuseid ja kogukonnaruumi. Seades inimeste tervise arenguvade ja eelarvete keskmesse, saame tervema kogukonna.

Vaimne tervis vajab senisest enam tähelepanu. Vallas peab olema võimalik pakkuda kogukondlikke tegevusi ja madala läve nõustamist, et inimesed ei jääks oma muredega ükski. Vaimse heaolu puudujäägid on sageli seotud ka riskikäitumisega. Ennetusprogrammid, koolitused ja selged reeglid avalikel üritustel tugevdavad vaimset tervist ja turvalisust.

Liikumisvõimalused on tervise aluseks. Turvalised kergliiklusteed, mänguväljakud ning tervise- ja matkarajad pakuvad liikumisvõimalusi kõigile vanuserühmadele ning silmas tuleb pidada, et need võimalused oleksid kättesaadavad ka maapiirkonnas. Lapsed ja noored saavad mängida ja sportida, vanemaealised liikuda turvalistel radadel ning kõik põlvkonnad koos suhelda. Mänguväljakust või puhkealast võib kujuneda kogukonna süda igas kandis.

Väga tähtis on turvaline, aga aktiivne laste koolitee – kui laps

CV

- Olen hariduselt tervisejuht (sotsiaalteaduste bakalaureus).
- Viimased neli aastat töötasin Türi valla tervisedenduse- ja kogukonnaspetsialistina, varasemalt Kärü Põhikoolis korraldades koolielu, jagades liikumisrõõmu lasteaia ja koolis ning tutvustades lastele meie rahvapärismust.
- Üle kümne aasta korraldasin Kärü kogukonna kultuuri- ja spordielu ning tosin aastat olen tegutsenud rahvatantsu ja ldlu liikumise juhendajana.

saab kooli minna jalgsi või rattaga, kujuneb liikumine päeva loomulikuks osaks. Nii näiteks vajab minu kodukant – Kärü alevik turvalist kergliiklusteed, sest kitsale peatavale peavad ära mahtuma nii jalakäijad, jalgratturid kui autod ja raskeveokid.

Tervislikud toiduvalikud peavad olema kergesti kättesaadavad. Lasteaedades ja koolides peame pakkuma mitmekesist kohalikku toitu, et kujundada häid söömisharjumusi. Oluline on ka kohaliku toidu pakkumine turuplatsidel, et siduda kogukond ja tervislikud valikud.

Kui tervisesõbralikke lahendusi jagub nii linna, alevikesse kui küladesse, on tulemuseks tervemad inimesed, tugevam kogukond ja elujõulisem keskkond. Tervislik eluviis peab olema lihtne ja kättesaadav kõigile – lastest eakateni ning terve ja hooliv kogukond loob parema tuleviku kogu Türi vallale.

181

Eva Seera
Kärü kogukonna
aktiivne liige

180

Jaanus Marrandi
Türi vallavolikogu liige,
ettevõtja

Jaanus Marrandi:

Lahendused, mitte
otsitud põhjendused
mittetegemiseks

Valimiste tuules hakatakse „ideaalmaastikku joonistama“ ja püütakse see siis suure trummipõrina saatel valijatele maha müüa. Inimestel jääb üle uskuda ja sellest sõltuvalt valida, kellele oma hääl anda.

Jah, meie oma Türi valimised on lihtsamad, sest teemad kasvavad välja elust enesest. Ja nende eest seismine ja ära tegemine ei sõltu sellest, millist nime kannab erakond või valimisliit vaid kas sellel seltskonnal on tahtmine teha ja tervikpilt kogu vallast.

Iga inimene peab laskma endast läbi, kas tema perekonna ja kodukoha jaoks on viimase nelja aasta jooksul midagi ära tehtud või on põhjust loota, et saab tehtud. Või on hoopis asjad halvemaks läinud ja peale mõne naeratuse ja pidukõne valla-juhtide poolt pole justkui midagi meenumas?

Türi linna ja teiste suuremate asulate kõrval peavad ka Rikassaare, Kädva või Saueaugu küla inimesed teadma, et nende koduküla teed on hõõveldatud, vajadusel saab liikuma kooli või arsti juurde ja inimesed ei jää kuskil ilma abita. Ja kui

vald ise ei jõua, siis tuleb selleks volitusi ja jõudu juurde anda kohalikule seltsielule, kes teevad ise. Niigi paljudest peab valda kohapeale jaguma.

Keerulisemaks läheb siis, kui minna hindama valla kooli- ja lasteaia võrku. Tean, et Oisu inimeste jaoks on jätkuvalt vastuseta miks ligi kümne aasta jooksul „nähti vaeva“ et üle 170 aasta vana kooli nudistada. Ehk kui muidu lapsi vähemaks ei jäänud, siis selle protsessi käigus juhtus see kindlasti. Ja miks ei proovitudki alguses inimestega suhelda põhimõttel, et kui midagi ära võetakse, siis luuakse kohe uus ja parem asemele.

Paraku on uue ja pasliku hoone arhitektuurikonkursist räägitud juba kaks aastat ja inimesi hoiatud asjaliku kaasamise asemel valede kütikes. Kes saab öelda, et selline vallavalitsuse tegutsemine on olnud toimekas ja inimesi arvestav?

Valla elu ei lähe edasi rääkimisest, pidukõnedest ja rutiinsest „lihtsalt ära valitsemisest“ Edasiliikumiseks on vaja unistusi ja kastist välja mõtlemist, sest niisama ei juhtu midagi. Päris lihtne on jagada mõne tuhande euro kaupa toetusraha, hoopis keerulisem on päriselt luua ettevõtjate, valla ja inimeste koostöös võimalus elamuehituseks uutele noortele peredele. Miks meie seda ei suuda, kui näiteks Põltsamaal ja Tõrvas on suudetud?

Ristsõna

Õige vastuse saatjate vahel loosime välja **reisi kahele** Brüsselisse, võõrustajaks europarlamenti liige **Marina Kaljurand**.

**VÕIDA
REIS!**

Vastused saatke
25. oktoobriks
2025.a. e-postiga:
lahendus@sotsid.ee
või kirja teel:
Sotsiaaldemokraatlik
Erakond,
Toompuiestee 16,
Tallinn 10137

	Kaksik-	...reakt-sioon	Riigi-aktsia-selts	Amper	SDE: langema peab toidu ...	...lips								
Kerge keldrita puitehitis-elamu														
Meeleline himu				Meheisa ...marssal (Liivi Ordu kõrgem ametiisik)										
	Esiklaps SDE au-esimees (pildil)													
2 x täht			Aitamine Lääne-Eesti vee-rohkeim jõgi											
Vere-grupp		Vaata! Õise vaht-konna liige V.-Roomas				Eesti Muinsus-kaitse Selts	Euro-parla-mendi saadik (pildil)	Kelvin		Pard				
Viinamari (itaalia k.)				Maitse					Tund SDE saavu-tus 2022. aastast – ... tagab hoojdekodu-koha					
Rista-misi panema								Per annum Tamm (inglise k.)						
VASTUS														
Sirje						Naisenimi JO-...-MI								
Veelind					Valgus-tatuse mootühik Jutu-ajamine					Korv-pallur				
Lennuki-mark			Endine näitleja ...-kiri					He, she, ... Mees (soome k.)						
North		Händikäp				Armastus-jumal Kreeka täht								
				Värvus										
				Tõnu Õnnepalu alias Emil ...						Jood Suur-voistlus				
				Linnaosa			...tõlv (hundinui) Tihu-meeter							
				Emane lammas			Mister							
Samuel							ristsonad.ee Nutti							

Lihtne on rääkida, et kergliiklusteid ei ole enam võimalik ühtegi juurde teha. Aga ometi suutsime kolm aastat tagasi Kahala ja Võhma vahele selle ära teha.

Lihtne on otsida põhjuseid, kuidas midagi teha ei saa ja keelata, lõpetada, tõrjuda. Selle asemel mõelgem, kuidas midagi uut ja huvitavat saaks luua.

Ettevõtluse toetamise kirjutamine koalitsioonileppesse on lihtne, aga küsigem ettevõtjate käest, mida teha, et investeeringuid siia tuua ja missugust uut kvaliteeti see võiks tervele Türi vallale luua.

Ma tean, mida räägin, sest 30 aasta jooksul oleme oma ettevõttega investeerinud niisugustesse Türi valla küladesse nagu Kabala, Oisu ja Taikse mitmekümneid miljoneid eurosid ja see on loonud uut kvaliteeti, tootnud vallale makse ja andnud võimalusi. Kas me tahame siin ja praegu, et ettevõtjatel üldse oleks huvi Türi valda investeerida?

- Olen hüdrotehnika inseneri haridusega põllumees, kes on koos mitmesaja kodukandi inimese ja rohkem kui 30 aasta jooksul arendanud ja ehitanud üles ühe Eesti suurema ja edukama põllumajandusfirma, mis on ühtlasi Türi valla üks suuremaid maksumaksjaid. Olen selle üle uhke.
- Lisaks olen 16 aastat tegutsenud parlamendipoliitikuna. Ei häbene ka seda.
- Kodukülast kaasa saadud talupojatarkus ja ettevõtjakogemus koos riigi poliitikakujundamise oskuse ja suurema pildi nägemisega annavad kokku sellise kogemuse, mida Türi vallas ei ole vist kellelgi teisel.